

ใบความรู้

หลักการพิจารณาคำวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณกรรม คือ งานเขียนทุกประเภทที่ถ่ายทอดออกมาโดยใช้ศิลปะในการใช้ภาษา เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทกลอน บทความ

วรรณคดี คือ ผลงานสร้างสรรค์ที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีศิลปะในการประพันธ์ ให้คุณค่าควรแก่การศึกษา มีการอ่านสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน

วรรณคดีและวรรณกรรมที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีจำนวนมาก ซึ่งอาจแบ่งประเภทตามจุดมุ่งหมายการแต่ง และลักษณะเนื้อหาได้ดังนี้

๑. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ผู้แต่งจะนำเรื่องราวจากคัมภีร์ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา มาแต่งเป็นวรรณคดีและวรรณกรรมซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งสั่งสอนให้ประพฤติดี ละเว้นความชั่ว เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระมาลัยคำหลวง มหาชาติคำหลวง พระปฐมสมโพธิกถา นอกจากนี้ ยังมีวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีเนื้อหา

๒. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เป็นสุภาษิตคำสอน ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสั่งสอน ให้ข้อคิด หรือเสนอแนวทางการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต เช่น อิศรญาณภาษิต สุภาษิตสอนหญิง สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท สุภาษิตพระร่วง

๓. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของไทย เช่น ลิลิตโองการแข่งน้ำ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ การสาบานตนของข้าราชการว่าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ กายพหุเทวเรือง มีเนื้อหากล่าวถึง พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค พระราชพิธีสิบสองเดือน มีเนื้อหา อธิบายประเพณีไทยในเดือนต่างๆ เป็นต้น

๔. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่จะบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และสวดเกียรติของวีรบุรุษ วีรสตรี เช่น โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ลิลิตตะเลงพ่าย ลิลิตยวนพ่าย พงศาวดารมอญ เช่น ราชธานีราช

๕. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายจะให้เกิดความเพลิดเพลินและความจรรโลงใจ วรรณคดี และวรรณกรรมประเภทนี้จะนำมาแสดงเป็นมหรสพ โขน ละคร หุ่นกระบอก หนังใหญ่ เช่น รามเกียรติ์ พระอภัยมณี อิเหนา อุนรุท

๖. วรรณคดีและวรรณกรรมที่บันทึกประสบการณ์และความรู้สึกระหว่างการเดินทาง วรรณคดีและวรรณกรรมประเภทนี้มุ่งที่จะบันทึกเส้นทาง การเดินทาง สิ่งที่ได้พบเห็นไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือวิถีชีวิตของผู้คน และการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งระหว่างการเดินทาง เช่น นิราศนรินทร์ นิราศต่างๆ ของสุนทรภู่ นิราศลอนดอน ไกลบ้าน

๗. วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลุกใจให้รักชาติ การเมือง มีจุดมุ่งหมายจะให้เกิดความรักชาติ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น พระร่วง หัวใจนักรบ เลือดสุพรรณ

คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นบันทึกทางสังคมและสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ๆ ผ่านตัวละครที่สร้างตามจินตนาการของผู้แต่ง ไม่ว่าจะเป็นพระราชสาส์น ราษฎรคนดี คนชั่ว ผู้อ่านจึงสามารถเรียนรู้สัจธรรมของชีวิตได้จากลักษณะนิสัยของตัวละครเหล่านั้น ได้ข้อคิด ในการดำเนินชีวิต เช่น ความดีย่อมชนะความชั่ว รู้จักการให้อภัยและเอาใจเขามาใส่ใจเรา ดังนั้น วรรณคดีและวรรณกรรมจึงให้ทั้งความเพลิดเพลินบันเทิงใจและช่วยกล่อมเกลาคิดใจมนุษย์ ให้มีความดีงามอีกด้วย

การพิจารณาคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

๑. คุณค่าด้านวรรณศิลป์ วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการประพันธ์หนังสือ ให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ โดยมากมักเน้นพิจารณาเรื่องการแสดงออกโดยใช้ถ้อยคำที่มีสำนวนโวหารไพเราะมีลักษณะเด่นในเชิงการประพันธ์ สามารถถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของกวีได้จับใจผู้อ่านและผู้ฟังให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับกวีด้วย

การพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์มีดังนี้วรรณคดีที่ได้รับยกย่องว่าดีเด่นต้องมีกลวิธีการประพันธ์ที่ดีเยี่ยม และให้คำเหมาะสมกับลักษณะหน้าที่ของคำ ถูกต้องตรงความหมาย เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและมีเสียงเสนาะ ซึ่งผู้อ่านจะเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่องได้ จะต้องเข้าใจสำนวนโวหารและภาพพจน์ เสมือนได้ยินเสียง ได้เห็นภาพเกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความรู้สึกคล้อยตาม ดังนี้

๑.๑ การใช้โวหาร

๑.๑.๑ บรรยายโวหาร เป็นการเล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์ที่มีเวลาสถานที่ ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน การบรรยายมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเรื่องราวต่างๆ เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร เรื่องราวดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องที่เกิดจากจินตนาการของกวีก็ได้

๑.๑.๒ พรรณนาโวหาร เป็นการให้รายละเอียดของเรื่องราว เพื่อให้ผู้อ่านเห็นสภาพหรือลักษณะที่ละเอียดลออและพรรณนาความรู้สึกกระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน ทั้งนี้การพรรณนาทำให้ผู้อ่านผู้ฟังมองเห็นภาพ การพรรณนาจึงมักแทรกอยู่ในการเล่าเรื่องหรือการบรรยาย

๑.๑.๓ เทศนาโวหาร คือโวหารที่มุ่งในการสั่งสอน โนมน้ำวจิตใจผู้อ่านให้คล้อยตาม

๑.๑.๔ สารกโวหาร คือ โวหารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนด้วยการยกตัวอย่างประกอบ เพื่ออธิบายสนับสนุนความคิดเห็นให้น่าเชื่อถือ

๑.๑.๕ อุปมาโวหาร คือ โวหารเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น

๑.๒ การใช้ภาพพจน์ ภาพพจน์ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดภาพขึ้นในใจ ซึ่งกวีสามารถเขียนเพื่อให้เกิดภาพพจน์ด้วยวิธีต่างๆ กัน เช่นเป็นการพลิกแพลงภาษาให้แปลกออกไปกว่าที่เป็นอยู่ปกติ ทำให้เกิดรสกระทบความรู้สึกและอารมณ์ต่างกับภาษาที่ใช้อย่างตรงไปตรงมา ดังนี้

๑.๒.๑ อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งคล้ายหรือเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำแสดงความเปรียบเทียบ เช่น เปรียบ ประดุจ ดุจ ดัง เหมือน รวากับ ราว เพียง เพียง ฯลฯ

๑.๒.๒ อุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการอุปมา โดยอุปลักษณ์มักใช้คำว่า เป็น คือ ในการเปรียบเทียบ

๑.๒.๓ สัญลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีคำแสดงความเปรียบเทียบ

๑.๒.๔ อติพจน์ คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวผิดไปจากความเป็นจริง โดยกล่าวถึงสิ่งหนึ่งเปรียบเทียบกับสิ่งที่ดูเกินมากกว่าความจริง

๑.๒.๕ บุคคลวัต คือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจให้มีการกระทำเหมือนมนุษย์

๑.๒.๖ สัทพจน์ คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ

การสอนเรื่องความกตัญญู เช่น

“ทราลักษณ์อกตัญญูตาเขา	เทพเจ้าก็จะแข่งทุกแห่งหน
ให้ทุกขรื้อนอนหง่อทรพล	พระเวทมนตร์เสื่อมคลายทำลายยศ”
	พระอภัยมณี : สุนทรภู่

๔. คุณค่าด้านสังคม คือ ภาพสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่สะท้อนมาจากวรรณคดี และวรรณกรรมโดย กวีนิพนธ์แทรกไว้ในเนื้อเรื่อง เช่น ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ความเป็นอยู่การประกอบอาชีพ วรรณคดีและวรรณกรรมจึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตแก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างคุณค่าด้านสังคมที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

“ครั้นรุ่งเช้าขึ้นพลันเป็นวันดี	ทองประศรีจัดเรือกัญญาใหญ่
เอาขันหมากลงบรรทุกขลุ่ยขลุ่ยไป	หามโหรี่ใส่ท้ายกัญญา
ขันหมากเอกเลือกเอาที่รูปสวย	นุ่งยกห่มผวยจับผิวหน้า
ก็ออกเรือด้วยพลันทันเวลา	ครู่หนึ่งถึงท่าศรีประจัน
จึงจอดเรือเข้าหน้าสะพานใหญ่	ตามผลวังไปเอาไม้กั้น
เสียเงินทองให้ขึ้นไปพลัน	ขนขันหมากขึ้นบนบันได
ยายเป่าแก้วแก้อยู่ที่บ้าน	ก็นับขานเงินตราแลผ้าไหม”